

Danse- og musikhistorier 7

Georg Berthelsen ballet- danser og danselærer - 3

Af Ole Skov

Georg Berthelsen havde et par år været på Island om sommeren men rejste nu igen rundt i Danmark og holdt dansekurser. Under et ophold i Mariager i sommeren 1910 læste han, at en fransk danselærer havde koreograferet en dans til 'Marseillaisen'. Han fik da den ide at lave en dans til sangen 'Kong Christian'. Han søgte om tilladelse, kom i audiens hos kongen, og fik lov til at kalde dansen 'Kong Christian dansen', som fik undertitlen 'Dansk Nationaldans'. Der var en masse skriverier i aviserne. Kunne man tillade sig at lave en dans på melodien 'Kong Christian'?

'Aftenbladet' skrev d. 8.9.1910 under 'Gennem Byen' et digt, hvor 1. vers lyder:

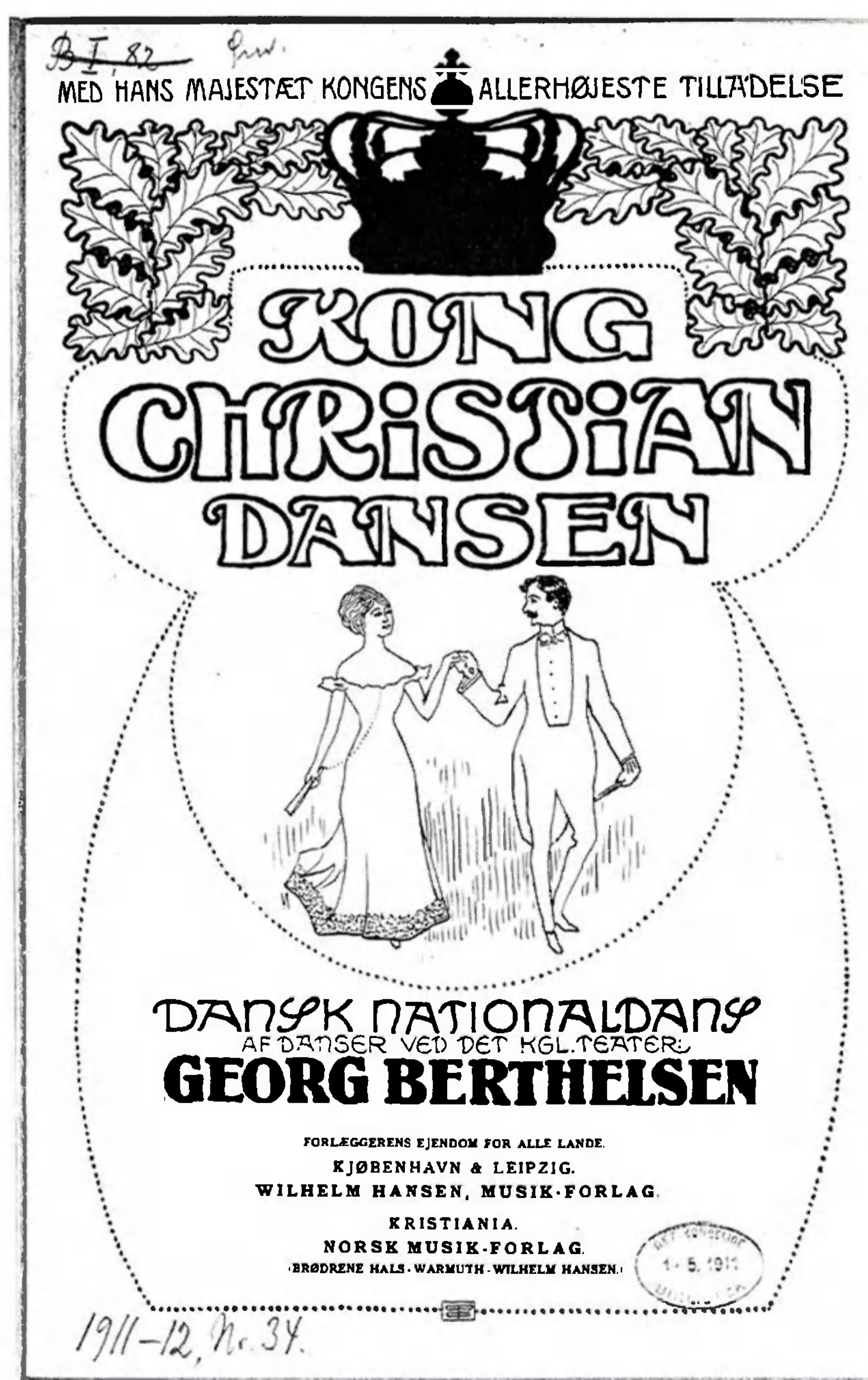
Kong Christian stod ved højen mast
i røg og damp med glans
og drømte ikke, at han sku'
agere folkedans.

En af de mange avisomtaler var i 'Randers Amtsavis' d. 14.9.1910.

"Kong Christian-Dansen".
En ny af Balletdanser Georg Berthelsen komponeret Nationaldans "Kong Christian-Dansen" vil aabne Ballet ved Arbejderforeningen af 1860's forestaaende Halvtredsaars-Jubilæum. Det bliver Nationaldansen's Debut.

'En ny af Balletdanser Georg Berthelsen komponeret Nationaldans 'Kong Christian-Dansen', vil aabne Ballet ved Arbejderforeningen af 1860's forestaaende Halvtredsaars-Jubilæum. Det bliver Nationaldansen's Debut'.

På Frederiksberg teater skulle opføres en farce 'Kong Jørgensen'. I denne indlagde man en kraftig parodi på Berthelsens dans, og der opstod endnu mere polemik i aviserne. Alt var med til at forstærke interessen for den nye pardans. Mange danselærere kom til Berthelsen for at lære den, og den anvendtes på en del danseskoler helt frem til 1950'erne.

Forside af noden med Kong Christian Dansen.

En Erklæring.

Forfatterne af »Kong Jørgensen« unmoder om Optagelse af følgende:

Da Angrebene paa Frederiksberg Teater og os for Dansen i »Kong Jørgensen« nu har bevæget sig en Ugestid paa de store Højder, vil vi gerne bringe Diskussionen tilbage til Jorden ved at oplyse, hvordan det hele er gaaet til:

Under Stykkets Indstudering saa vi i Bladene, at kgl. Balletdanser Berthelsen har komponeret en Dans til Melodien af »Kong Christian«. Dette lik os paa en af de sidste Prøver til at indlægge en Parodi paa en saadan Dans i vort Stykke.

Satiren var altsaa kun rettet mod denne pudsige Anvendelse af »Kong Christian« til Ballet; det er ikke faldet os ind — og kunde aldrig falde os ind — at forhaane Kongesangen eller den danske Nation, som vi begge har den Ære at tilhøre.
Sten Drewsen. Julius Magnussen.

Berlingske Tidende 29.9.1910

En dag samme år gik Berthelsen gennem Kastellet. Foran generalstabsboligen spillede vagtparaden 'Stephanie Gavotte'. Mens han hørte på, formede der sig i hans hoved en dans til denne melodi. Det blev til Kvadrillen 'Stephanie Gavotte', som blev trykt et par år senere.

Berthelsen uddannede en del nye danselærere, og søgte efter elever i hele landet.

God Levevej.

En & to unge Damer med Lyst og Anlæg for Danseundervisning kan blive uddannet paa mine Skoler i Vinter. Nærmere ved Henvendelse Adolfsensgade 4, 1. Sal, Kjøbenhavn, Str. (10516)

Georg Berthelsen.
Danser v. d. kgl. Theater.
Lærer i Dans og Plastik v. Kadetskolen.

Jyllandsposten 16.8.1918

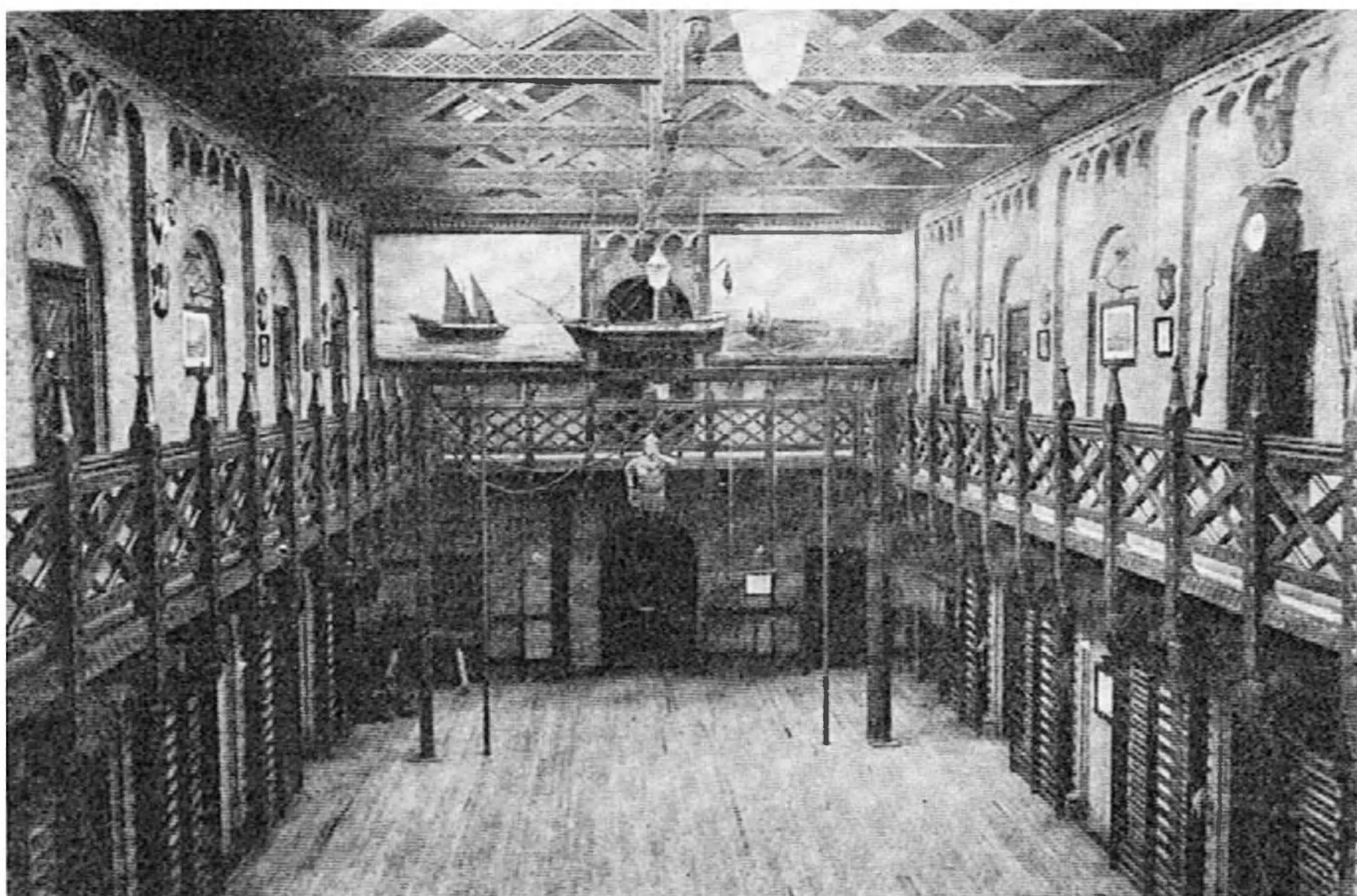

Blandt eleverne var også hans døtre Aase og Erika. De holdt kurser i de områder af landet, hvor han ikke selv kom så ofte. Et eksempel fra Svendborg:

Tirsdag den 18. September
 Kl. 4 begynder paa **Wandalls Hotel** min Datter, Frk. **Erika Rosenstand Berthelsen** og Frk. **Elise Klattrup**, begge uddannede af mig, et Kursus i
Dans og Plastik.
 I Slutningen af September vil der blive paabegyndt et Kursus for **Voksne**, som senere bekendtgøres.
 Betingelser og Indmeldelser hos Hr. Boghandler **Chr. G. Kislberg**.
Georg Berthelsen,
 Danser ved det kgl. Teater.
 Lærer i **Dans og Plastik** v. Kadetskolen.

Svendborg Avis 17.9.1917.

På kadetskolen foregik danseundervisningen om mandagen i gymnastiksalen, og kadetterne dansede dame på skift. De kadetter, der dansede herre, havde 'bandolér' på for at kende dem fra 'damerne'. Ved det årlige kadetbal kunne de invitere en dame med. De fik dog ikke selv lov til at invitere, det gjorde skolechefen ved at sende invitation til pigens forældre. Et marineorkester spillede til ballet, og kadetterne blev overvåget, om de nu også dansede, som de havde lært det på skolen!

Gymnastiksalen i 1902.

Eksamen i 1919 blev overværet af kong Christian 10. og dronning Alexandrine. Der ud over var der også kadetternes pårørende og kærester, men kadetterne dansede med hinanden. De gav opvisning i 14 danse deriblandt 'Prinsesse Alexandrine Kvadrille' og 'Kong Christian Dansen'. Alle syntes, at det var utroligt, at kadetterne kunne lære så mange danse med kun 1 times undervisning om ugen i et halvt år. Berthelsen mente, at det skyldtes, at eleverne var meget disciplinerede.

Kronprins Frederik, den senere kong Frederik d. 9., var i 1921 elev på skolen. Til eksamen dansede kadetterne blandt andet Menuet, Kontradans og Gavotte af 'Elverhøj' samt Kontradans af balletten 'Fjernt fra Danmark'.

Prins Knud gik også på kadetskolen. Da han havde haft afgangseksamen, blev lærerne inviteret til taffel på Amalienborg. Det var d. 10. oktober 1923. Berthelsen skulle den aften danse på teateret, så han havde bestilt en bil til at hente sig. Efter tafflet snakkede han med kong Christian d. 10, der sagde, at når han gik, skulle han lade som ingenting og henvende sig til en bestemt adjutant, der ville sørge for, at han kom hurtigt ud. Senere, da Berthelsen kom ind på scenen for at danse, så han til sin overraskelse, at kong Christian og dronning Alexandrine sad i kongelogen. De havde også haft travlt med at komme afsted.

Tyske kadetter danser Menuet ca. 1890

Berthelsen overtog også ledelsen af danseundervisningen på den dramatiske elevskole på det kongelige teater. Ved den først eksamen dansede eleverne de samme danse som kadetterne men også Mignon Vals, Stephanie Gavotte og Pas d'Espagne. Selv om eleverne var skuespillere og ikke balletdansere, blev nogle så dygtige til at danse, at de fik roller i balletterne.

Berthelsen var aktiv i personale og lønspørgsmål på teateret og var formand for flere foreninger. Han var også i 1923 medstifter af 'Terpsichore', eller som den også hed 'Dansk Danse-Union'. Det var en sammenslutning af lærere 'til højnelse af selskabsdansen'. Han var formand i 20 år.

I 1929 tog han afsked med teateret for at hellige sig undervisning i selskabsdans i provinsen. I 'Politiken' blev der skrevet: 'Den noble gamle danser Georg Berthelsen tog i aftes sin afsked med det Kgl. Teater, hvor han i løbet af 57 år har optrådt ikke færre end 9359 gange'.

Da han ikke mere var på teateret, blev han samme år spurgt om at tage med på marinens rejse til Middelhavet, der var jo baller undervejs. Han skriver: I Marseilles var der budt 200 mennesker. Dansen tog straks sin begyndelse. Der var såvel franskmænd fra hæren som flåden. Da vi på 'Niels Juel' kun var mandfolk, måtte der inviteres unge da-

mer, men da det er skik, at en ung pige ikke kan gå ud uden sin mor, måtte mødrene også indbydes. Derfor var der også en del 'udhalede, halvgamle damer, der kun så på'.

Skibet fortsatte til Barcelona, hvor der var verdensudstilling. I de spanske aviser blev 'Niels Juel' og Danmark omtalt, samt at Prins Knud og danselærer Berthelsen var med ombord. Dette gav anledning til et besøg af en hr. Østergaard, der arbejdede i Barcelona, og som havde deltaget i et af Berthelsens danskurser i Randers. Østergaard blev inviteret med til reception på skibet og ville præsentere Berthelsen for sin kone. Hun sagde imidlertid, at hun da også kendte ham. Hun var islænding og havde deltaget i kurserne i Reykjavik i 1907-8. Lignende historier gentog sig med andre af de prominente gæster ved receptionen, mange havde på et eller andet tidspunkt deltaget i danskurser. Diplomat Bernhoft (1869-1958) indså, at han ikke behøvede at præsentere Berthelsen, da han var kendt af alle.

Turen videre gik blandt andet til Napoli, Amalfi, Tripoli og Lissabon. Alle steder var der receptioner ombord på 'Niels Juel' med efterfølgende bal på dækket ledet af Georg Berthelsen. I Lissabon var man inviteret til en fin middag, hvorefter man tog til klubben 'Maxime', hvor der var dans. Man fik portvin og whisky, mens man så på dansen. Når der dansedes tango skiftede belysningen i alle mulige farver, det var festligt. Der var for danskerne en mærkelig form at engagere en dame på. Når man ønskede at danse, blev det forsøgt at fange damens blik, hvorved man lod hende forstå, at man ønskede at danse, hvorefter hun straks rejste sig og kom én i møde, hvis hun da ville danse. Når man havde danset, vendte hun sig fra en og gik selv til sin plads. Det var en meget fri form. Der var mange nydelige unge damer, de dansede alle godt og opførte sig taktfuldt. Dansen varede til kl. 03.00. Næste dag gik turen hjem mod Danmark.

Fra 1929 udvidede Berthelsen sine aktiviteter i provinsen til også at gælde vinterhalvåret. Da der desuden var ud-

mærkede lyntogsforbindelser, kunne han på kort tid undervise i både Hobro, Odense, Svendborg, Kolding og Esbjerg. En fredag, da han underviste i Esbjerg fra kl. 16.00 til 23.00, tog han nattoget kl. 24.00 til København og var på kadetskolen lørdag kl. 13.00 for at undervise der. Til trods for at hans kone Dagmar døde i 1932, skriver han: 'det var en dejlig virksomhed'.

I maj 1935 fik Danmark en kronprinsesse. Berthelsen fik derfor ideen at lave en ny dans. Det var 'Kronprinsesse Ingrid Kvadrille' med musik af Walther Schrøder. Dansen blev første gang danset den 22. september ved en danseopvisning af dansesammenslutningen 'Terpsichore' i Odd Fellow Palæet i København. Fire par fra pantomimeteatret i Tivoli 'udførte dansen på smukkeste måde'. Til opvisningen var der udsat præmier til den bedste dansekomposition, og 'Kronprinsesse Ingrid Kvadrille' vandt og Berthelsen fik en sølvpokal.

Fyens Stiftstidende 24.8.1935

Allerede 1 måned inden premieren annonceres med kurser de første dage i oktober i Odense, Kolding og Svendborg. I Odense underviste hans datter Aase også unge i Step.

Ved Berthelsens afsked d. 31.3.1937 efter 33 år på kadetskolen, afholdtes der bal uden damer. De unge kadetter dansede med stor alvor sammen i både gammeldags og moderne vals. De kunne hele balsalens repertoire, lige fra deres bedsteforældres gemytlige 'Rheinländer-Polka' til den elegante 'le Prince Imperial', og de konkurrerede stilfuldt med de professionelle dansere fra Bournonvilles Skole i 'Menuetten af Elverhøj'.

Georg Berthelsen ca. 1935

Den 20. november 1937 holdt han et foredrag i radioen: 'Danser før og nu', hvor han efter en snak om teaterdans og Bournonville talte om selskabsdans. Alle danseskoler underviste i de gamle danse som polka, vals, mazurka, galop, rheinländerpolka, tyrolervals, schottish og turdansene française, lanciers, le prince imperial, prinsesse Alexandrine kvadrille samt menuet. Dertil kom forskellige folkedanse.

Dagen efter skrev 'Politiken': 'Der var meget om den gamle dans og balkort, og alt trænger til yderligere belysning i radioen'.

Da Berthelsen ikke længere havde undervisning i København, lagde han sin undervisning i provinsen om. Det var trættende at rejse frem og tilbage især i strenge vintre. Han besluttede sig derfor til kun at undervise i Hobro, Mariager og Hadsund, så kunne han køre med rutebil mellem byerne. Han boede fast i Hobro i 3 måneder og havde undervisning 2 gange om ugen i hver af byerne. I 1939 fejrede han sit 25 års jubilæum som danselærer i Hobro. Det var ret uhørt, at man i en så relativ lille by havde kvalificeret undervisning i så lang tid. Der var også stor opmærksomhed ved det 25. afdansningsbal i teatersalen. Derfor var han med sin nye kone Elise Marie (f. 1879) samt en gruppe på langt over 100 af byens borgere inviteret til souper.

Han var nu over 70 år og ville egentlig holde op, men borgerne i Hobro bad ham komme igen, så han fortsatte 1 år ad gangen, så længe helbredet holdt. Da han var blevet 78 år, sluttede han undervisningen i Hobro. Det var i december 1944, og var hans 30. sæson dér. Han overlod undervisningen til sin datter, men fortsatte endnu et år i Hadsund og Mariager. Efter den allersidste undervisning i Hadsund fløj han sammen med sin kone hjem fra Aalborg, en 'henrivende tur som lokker til gentagelse'. Hans ønske var sammen med sin kone at foretage rejser til udlandet. Vinteren efter var de i Norge, og gik ikke af vejen for at stå på ski.

Som afslutning på sine erindringer skriver han blandt andet 'Jeg er vist den Danselærer, som har rejst mest rundt i Landet. Jeg har derved bevaret min Vivacitet og altid været i fuld Vigeur til mine Undervisninger, som jeg bestandig er gaaet til med Glæde. Jeg har altid vist Interesse for Undervisningen og ikke udelukkende gjort det for det finansielle Udbytte. Jeg har altid holdt af mine smaa Elever, og de har forstaaet det, saa de har ogsaa holdt af mig, og derfor tør jeg nok sige at jeg opnaaede gode Resultater. Jeg kan se tilbage paa et fornøjeligt Liv i Dansens Verden'.

Georg Berthelsen døde i 1954. Svend Kragh-Jacobsen, der var balletanmelder', skrev i sin nekrolog i Berlingske Tidende:

'Det blev ikke de store hovedpartier, som blev hans, men mange af de kendte danse- og sideroller fik han lejlighed til at udføre – ikke mindst hvor der var brug for anstand var Berthelsen en sikker mand'.

Georg Berthelsen havde brugt meget af sit liv på danseskoler både i København og mange provinsbyer. Derfor har han sat sit præg på selskabsdansen i hele Danmark. Han har desuden bidraget med flere danse, som vi danser i dag, og enkelte kan sikkert stadigvæk huske hans effektive undervisning.

Georg Berthelsens 85 års dag i 1952.

Fra venstre datteren Aase Rosenstand Hau, så datterdatteren Hanne Møllerhøj senere Breyen, til venstre Søren Møllerhøj Breyen og til højre Peter Møllerhøj begge oldenbørn.

De væsentligste kilder:

Georg Berthelsens erindringer, i privat eje hos oldebarnet Søren Møllerhøj Breyen.

Aviser fra perioden, Statsbiblioteket i Århus.

'Søofficersskolen gennem 250 år', udgivet i 1951.